

YEMEN: BİTMEMİŞ DEVRİM

1 Ekim 2018 | LEONID M. ISSAEV

ALSHARQ FORUM RAPOR

الشرق
مشرق
ALSHARQ FORUM

YEMEN: BİTMEMİŞ DEVRİM

Leonid M. Issaev

Bu yazının içeriği ile ilgili bütün sorumluluk müellif(ler)ine aittir.

Telif hakkı © 2018, Al Sharq Forum
Her hakkı saklıdır.
Tasarım: Jawad Abazeed
Türkiye'de basılmıştır.

Bu yayının tüm hakları Al Sharq Forum'a aittir. Al Sharq Forum'un izni olmaksızın yayının tümünün veya bir kısmının elektronik veya mekanik (fotokopi, kayıt, bilgi depolama vd.) yollarla basımı, yayını, çoğaltılması veya dağıtımı yapılamaz. Kaynak göstermek suretiyle alıntı yapılabilir.

Adres: Yenibosna Merkez Mahallesi, 29 Ekim Caddesi.
İstanbul Vizyon Park A1 Blok, Kat:6 No.:52 34197
Bahçelievler / İstanbul / Türkiye.
Telefon: +902126031815
Faks: +902126031665
E-posta: info@sharqforum.org

İçindekiler

Yönetici Özeti	4
Aşiret-Devlet Çekişmesi	7
Vahhabiliğin İhraç Edilmesi	8
Zeydilerin tepkisi ve çatışmanın tırmanması	11
Ahmar'ın fiyaskosu ve Diyalogun sonu	15
Kuveyt'te girilen çıkmaz	19
“Uzun vadeli” parlamento	21
Riyad'ın zayıflığı	24
Referanslar	30
Yazar Hakkında	32
Al Sharq Forum Hakkında	32

Yönetici Özeti

1. Yemen toplumunun 20. yüzyılın çalkantılı dönüşümleri sırasında henüz çözüme kavuşturulamamış temel sorunlarından biri, aşiret ve devlet yapılarının kaçınılmaz olarak bir egemenlik çatışmasına yol açan karşılıklı bağımlılık ilişkisiydi.

2. Haşid adlı aşiretler federasyonu içindeki Salih ve Ahmar ailelerinin temsilcileri arasında süregiden çatışmalar Yemen krizinin en önemli faktörüdür. Çatışmaların ise iki eğilimi söz konusu: aşiret elitlerinin artan rolü ve her geçen gün artarak derinleşen husumetler.

3. 1970'li yılların başında Cumhurbaşkanı Abdurrahman İryani, daha sonra Abdullah Ahmar tarafından uygulanacak olan Yemeni "Sünnileştirme" politikasını başlattı. Söz konusu toplumsal mühendisliğin kökleri, 1960'ların başında en güçlü aşiret federasyonu olan Haşid'in liderinin aynı anda hem Cumhuriyetçileri desteklemesi hem de Zeydi Seyyidlerin Kuzey Yemen'deki aşiret hiyerarşisi içerisinde resmi olarak üstün bir konumda olmasına karşı bazı faaliyetler içerisinde olmasıydı.

4. Vahhabi öğretisinin Yemen'e aşılması yönündeki çabalara; 1995 yılında, Yemen tarihini ve Zeydi itikadının temellerini öğrenmenin sistematik bir rol oynadığı Sa'da ilinde, ana misyonu Yemenli genç nesillerin vatansever birer yurttaş olarak yetiştirilmesi olan "İmanlı Gençlik" hareketinin kurulması ile karşılık verilmişti.

5. Zayıf bir siyasi aktör olan Hadi, neredeyse hiç direniş göstermeden Ahmar ailesinin koştuğu şartları kendi lehine çevirip, neticede siyaset arenasını nüfuzlu ailelerin, daha sonra da bizzat cumhurbaşkanının elinden almasına izin verdi.

6. 2012'nin başından itibaren Yemen'de iktidarın İslah üzerinden Ahmarların elinde tekelleşmeye başlaması, tüm muhalifleri bir cephede toplayıp onları radikal adımlar atmaya zorlayarak Genel Halk Kongresi'nin başarısız olmasına ve Eylül 2014'te San'a'daki iktidarın ele geçirilmesine zemin hazırladı.

7. Ulusal Diyalog Konferansı'nda katılımcılar, 4 ana başlık üzerinde görüş birliğine varmayı başaramadı: Bunlar; "Sa'da konusu," "Güney Yemen konusu," "geçiş dönemi hukuk sistemi" ve "devlet yapısı" şeklindeydi.

8. Kuveyt görüşmeleri ise büyük oranda iki tarafın birbirinden farklı dünya vizyonları ve mevcudiyetini sürdürme hakkına sahip olma ısrarı nedeniyle başarısız oldu. Fakat San'a'daki yetkililer statükoya odaklanırken, sürgündeki hükümet tamaksine geriye dönük görüşlerden hareketle 2014'ün ilk aylarındaki statükonun onarılmasında ısrar etti.

9. Kuveyt'teki görüşmelerde, tarafların geçici bir kurumun kurulması ve Husilerin silahsızlandırılması konusundaki temel taleplerinin muhalifler tarafından hiçbir şekilde reddedilmediği bir durum hasil oldu. Fakat yine de neyin öncelikli olarak yapılması gerektiği üzerinde bir anlaşmaya varılamadı.

10. Geçen 3 yıl boyunca Yemen krizinin tüm kilit parametrelerinde meydana gelen değişiklikler, BM Güvenlik Konseyi'nin 2216 sayılı Kararının ciddi bir şekilde yeniden gözden geçirilmesini gerektirmektedir. Güvenlik Konseyi, Yemen krizini salt Mansur Hadi'nin temsil ettiği "meşru iktidar" ile 2014-2015'te askeri darbe yapan "Husi isyancılar" arasındaki bir çatışma olarak değerlendirmektedir ki bu, 2018'in gerçeklikleriyle kesinlikle bağdaşmamaktadır.

11. Yemen'deki mevcut güç dengesi (Ali Salih cinayetinden sonra bile) ve Koalisyonun Yemen'de içerisinde bulunduğu zorlu koşullar Mansur Hadi'nin aleyhine işlemektedir. Bu yanı sıra zaman, mevcut San'a hükümetinin (Husiler ve Salih) lehine işlemektedir: Hadi; ülkedeki durum üzerinde bir kontrolü olmayan, sürgünde ve yalnızca kağıt üzerinde bir cumhurbaşkanı olarak ne kadar çok görevde kalırsa, uluslararası kamuoyunun kendisini Yemen'in meşru cumhurbaşkanı olarak kabul etmesinin de o kadar az nedeni olacaktır.

12. Yemen yalnızca küresel değil aynı zamanda bölgesel anlamda merkez dışında kalmıştır ki bu da uluslararası kamuoyunun ciddi bir ilgisizliğine neden olmaktadır.

13. Suudi Arabistan, Yemen krizindeki esas “arabulucu” olma görevini hiçbir zaman başarıyla yerine getirememiştir. Bunun en büyük nedeni ise Krallık bünyesinde Yemen dosyasını otuz yıldan fazla bir süre yönetmiş olan Prens Sultan’ın Ekim 2011’de, daha sonra Prens Nayif’in de Haziran 2012’de hayatını kaybetmiş olmasıdır.

14. Yemen operasyonu Riyad için hiçbir şekilde sıfır toplamlı bir oyun olmadı: aksine Suud ordusu asgari bir program uygulamayı başararak Husilerin ülke çapında yayılmasını sınırlamayı başardı.

15. Yemen için temel sorun devletin mevcut sınırları dahilinde korunmasıdır. Şimdiye kadar ülkede üçlü yapısıyla dikkat çeken bir iktidar kuruldu: tüm dünyanın tanıdığı Mansur Hadi Hükümetine ek olarak, Kuzey Yemen Husi öncülüğündeki Yüksek Siyaset Konseyi’nin kontrolü altında bulunmakta ve ülkenin güneyinde ise Güney Yemen’in bağımsızlığını amaçlayan Güney Geçiş Konseyi yönetimi ele geçirmiştir. Bu sorun Koalisyon içindeki bölünme nedeniyle daha da önemli hâle gelmektedir: BAE Güney Hareketine, Suudi Arabistan ise Mansur Hadi’ye odaklanmaktadır.

16. Muhtemel senaryo, Koalisyonun askeri operasyonlarına makul bir gerçekçyle son vermesi ve eşzamanlı olarak Yemen çatışmasının uluslararası kamuoyunun kontrolünde kapsamlı çözümüne yönelik bir planı benimsemesi ile olacaktır. Bu, sonuç olarak bir ulusal birlik hükümetinin kurulması, çatışmanın tarafları arasında iktidarın paylaşımı ve askeri birliklerin San’a ve diğer önemli bölgelerden çekilmesi için gerekli şartları oluşturabilir.

Aşiret-Devlet Çekişmesi

Yemen'deki "Arap Baharı" ayaklanmaları birtakım köklü iç sorunları da canlandırarak 1990 sınırları içerisindeki Yemen devletinin bizatihi bekasını tehlike altına sokmuştur. Yemen krizindeki özel durum, Yemen'in zengin sosyo-kültürel ve tarihi mirası ile Ortadoğu'nun yeni gerçekliklerinin birleşmesinden kaynaklanmaktadır.

Modern Yemen toplumunun ana sorunlarından biri "nüfusu ayrıştıran bir dizi etnik, kültürel ve toplumsal ilkeye" dayalı özel bir toplumsal yapıya sahip olmasıdır. Yemen, 20. yüzyılın ikinci yarısında fırtınalı bir değişim sürecinden geçerken Yemenli siyasal elitler, aşiret

Yemen, 20. yüzyılın ikinci yarısında fırtınalı bir değişim sürecinden geçerken Yemenli siyasal elitler, aşiret ve devlet yapıları arasındaki kaçınılmaz olarak egemenlik çatışmasını doğuran geçmiş etkileşim sorunlarıyla karşı karşıya kalmıştır

ve devlet yapıları arasındaki² kaçınılmaz olarak egemenlik çatışmasını doğuran geçmiş etkileşim sorunlarıyla karşı karşıya kalmıştır. Bu anlamda yetkililer, aşiretlerin binlerce yıl önce geleneklerinin öngördüğü görece egemenliklerini tanımak ile aşiret grupları ile çatışmaya girip egemenliklerini devletin her karış toprağı üzerinde tesis etmesi arasında zorlu bir seçim yapmak durumundadır. "Bu kapsamda bir strateji tercihi her zaman halkın refahı ile ülkedeki çatışma düzeyi üzerinde ciddi bir etkiye sahip olmuştur. İşin karmaşık tarafı, sadece aşiretlerin tamamen atıl olan gelenekleri ile yaşam tarzları noktasında değil aynı zamanda devletin yönetim sisteminin mevcut durumu ve toplumun maddi refahı ile ilgilidir."³

GüneyYemen'de bu sorun geçmişe ait görülen aşiret sisteminin varlığının kısmi olarak yok edilmesiyle çözüme kavuşturulurken, kuzeyde 1960 ve 1970'li yıllar boyunca cumhuriyet yetkilileriyle aşiretler arasında karşılıklı anlamda tavizler vermenin mümkün olmaması ülkeyi uzunca bir süreliğine siyasi bir türbülans ile karşı karşıya bırakmıştır. Çözüm, Ahmar kabilesinin reisi ve devrim sonrası Yemen'de en güçlü konuma sahip olan Haşid aşiretler konfederasyonunun en önemli isimlerinden olan Şeyh Abdullah Ahmar'ın aktif desteğini alan Ali Abdullah Salih'in iktidara gelmesinden sonra bulundu.⁴ 1980 yılından itibaren aşiretlerin

1980 yılından itibaren aşiretlerin toplumsal kontrol mekanizmalarının iktidar kurumlarına aktarıldığı ve aşiret şeyhlerinin devlet aygıtına dahil edildiği süreçlere⁵ tanıklık edilmiştir. Yemen devletinin, söz konusu sorunlu modelden birkaç on yıldan sonra, Yemen Cumhuriyeti tarihinin

en iyi sosyo-ekonomik kalkınma düzeyini yakalama konusunda ve uluslararası bir perspektiften bakıldığında Kuzeylilerin lehine olan şartlarda iki ülkenin birleşmesine izin vererek uzun zamandır beklenmekte olan siyasal istikrarı sağlamada bir süre etkili oldu.

Fakat Salih'in aşiret şeyhlerini devlet aygıtlarına dahil etme politikasının sakıncaları da vardı çünkü Salih, tüm aşiretlerin sadakatini garanti altına alamadı. Şöyle ki; siyasal yapının bir parçası olduktan sonra şeyhler, aşiret üyelerinin sorunlarına odaklanmayı bırakarak onların değil kendi kişisel menfaatlerine göre hareket etmeye ve siyasal iktidara erişmeyi ve mali kaynak biriktirmeyi amaçlamaya başladılar.⁶

Vahhabiliğin İhraç Edilmesi

Ülkenin iki güçlü ailesi olan Salihler ve Ahmarların elitleri arasındaki çatışma ile her geçen gün karmaşıklaşan çekişmelerin boyutu derinleşiyordu. Şeyh Abdullah Ahmar'ın 2007 yılında yaşamını yitirmesinin ardından Ali Salih, kendisini Ahmar'ın oğullarına karşı borçlu hissetmedi ve Ahmar ailesine karşı daha önce olduğu gibi cömert bir politikayla yaklaşmayı sürdürme niyetinin olmadığını açıkça belirtti.⁷

Ayrıca uzun bir süre merhum Şeyh Ahmar ile Ali Salih arasındaki zımnı anlaşmaya göre, Salih'in istifası durumunda yerine ülkedeki en etkili birinci zırhlı tugayın komutanı olan Ali Muhsin Ahmar'ın geçmesi gerektiği düşünülüyordu. Fakat Ali Salih, en büyük oğlu Ahmed'i etkin bir şekilde halefi olarak hazırlamaya başlamıştı ki o süreçte Ahmed, Cumhurbaşkanlığı Muhafız Alayı'nın komutanıydı ve bu durum Ahmar ailesinin üyeleri arasında gözlerden kaçmayan bir huzursuzluğa neden olup iktidardaki Haşid konfederasyonu içinde baş gösterecek bölünmeye de zemin hazırladı.⁸

Haşid konfederasyonu bünyesindeki aşiretler arası çatışmanın Cumhurbaşkanı ve Ahmar ailesinin destekçileri açısından ana eğilimleri vardı. Öncelikle bu durum, hem merkez dışında hem de merkezi hükümet içerisindeki çatışmaların kaynağının sayısında ciddi bir yükselişe neden oldu. Nitekim bu, Sa'da ilinde devlet desteğinin Ahmar yanlısı (Selefi ideolojiye dayanan) İslah partisi ile Zeydi hareketinin liderleri arasında olması nedeniyle kendisini oldukça yıkıcı bir şekilde gösterdi.

Şeyh Abdullah Ahmar'ın 2007 yılında yaşamını yitirmesinin ardından Ali Salih, kendisini Ahmar'ın oğullarına karşı borçlu hissetmedi ve Ahmar ailesine karşı daha önce olduğu gibi cömert bir politikayla yaklaşmayı sürdürme niyetinin olmadığını açıkça belirtti

İkincisi, bahse konu çatışmalar aşiret elitlerinin nüfuzlarını arttırma politikasını benimsemelerini de üretti. Söz konusu elitlerin "aristokrasinin tüm geleneksel dini kesimlerini aşiretlerle bağlantılı ilişkiler sisteminden çıkarmak gibi toplumsal bir görüşü vardı. Fakat bunun amacı devletin seküler kontrolünü arttırmak değil onların yerine İslah kontrolündeki Selefi eğitim merkezlerinde eğitim görmüş yeni Selefi ulema sınıfını hazırlamaktı."⁹ Bu durumda bu politikanın ana hedefi Yemen'de Suudi Arabistan'dan ithal edilen Vahhabi ideolojisinin altını oyduğu baskın Zeydi medreselerdi.¹⁰

Vahhabiliğin Yemen'in kuzeyinde kök salmasının nedenlerinden biri Yemen Mütevekkili Krallığının yıkılışından sonra monarşi yanlılarının Yemen Zeydiliğinin bir kalesi olarak görülen kuzeydeki Sa'da ilinde yoğunlaşmış olmasıydı. Bu durumda en büyük tehdit, İmam'ın Haşimilerden olup belirli birtakım özelliklere sahip olması gerektiği yönündeki öğretiydi. Aynı zamanda ulusal mercilerin gözünde en büyük kaygı, görünürde Zeydilerin zalim ya da gayrimeşru yöneticiye karşı silahlı isyan dâhil aşiretlerin sorumluluğunun bir İmam adayına ait olduğu yönündeki duruşundan kaynaklanıyordu.¹¹

Kuzey Yemen'de 1962 devriminden önce Zeydi dini elitler (seyyid ve kadılar) ile Zeydi aşiretlerin şeyhleri arasında çok özel bir güç dengesi (geleneksel Hint hiyerarşisindeki Brahma rahipleri ile Kşatriya kastı arasındaki

Vahhabiliğin Yemen'in kuzeyinde kök salmasının nedenlerinden biri Yemen Mütevekkili Krallığının yıkılışından sonra monarşi yanlılarının Yemen Zeydiliğinin bir kalesi olarak görülen kuzeydeki Sa'da ilinde yoğunlaşmış olmasıydı

ilişkiyi andıran) bulunduğunu akılda tutmak gerekir.¹² Usulen hiyerarşideki en yüksek konum seyyidlerini ama aşiret şeyhleri oldukça etkili aşiret milisleri formatında çok daha güçlü askeri kaynaklara sahipti. Aynı zamanda devrimden önce seyyidler ve aşiret şeyhleri bir tür karşılıklı faydaya dayalı bir ilişki içerisindeydi. Bu ilişkide seyyidler birleştirici aşiret hakemleri olarak rol oynarken aşiretler de İmamlığa gerekli askeri kaynakları sağlıyordu.

Yemenli en güçlü aşiret konfederasyonu Haşid'in reisi Şeyh Abdullah Ahmar'ın fiilen saflarına katılması sayesinde büyük oranda güç kazanan cumhuriyetçiler, 1962-1970 Yemen İç Savaşı'nda monarşi yanlısı gruplara galebe çaldı

Yemenli en güçlü aşiret konfederasyonu Haşid'in reisi Şeyh Abdullah Ahmar'ın fiilen saflarına katılması sayesinde büyük oranda güç kazanan cumhuriyetçiler, 1962-1970 Yemen İç Savaşı'nda monarşi yanlısı gruplara galebe çaldı. Şeyh (gayet başarılı bir şekilde) oyununu sürdürerek yeni kurulan cumhuriyette çok önemli bir rol üstlendiğini vurgulamaya çalıştı. Fakat cumhuriyetçilere katılmakla Ahmarlar, aslında seyyidlerle açık bir çatışmaya girmiş oldu. Ahmarlar herkesten daha derin bir şekilde Kuzey Yemen toplumundaki çıkar çatışmalarını, başlıca sorunların kaynağını biliyordu ve dolayısıyla da kendilerini Yemen Cumhuriyeti'nin ön saflarında bulduklarında kendilerine yönelik esas tehdidin Zeydi seyyidlerden geldiğini fark ettiler¹³ (ve son yıllarda yaşanan hadiseler aslında ne kadar haklı olduklarını da gösterdi).

Aslında hemen hepsi Zeydi Seyyidlerin sıradan Zeydi vatandaşlar arasındaki güçlü prestijinin gayet farkındaydı (ve son olaylar bu korkuları da tamamen haklı çıkardı). Zeydilerin prestijinin yüksek olduğu ve Kuzey Yemen'de yaşayanların çoğunluğunun da Zeydiliğe bağlı olduğu açıktı. Bu bağlamda Ahmarlar İslam'ın Vahhabi yorumunu Yemen'de yaymaya çalışan Suudi kurumlarının bazılarında güçlü bir müttefik buldular çünkü Kuzey Yemen'in "Sünnileştirilmesi" süreci Zeydi seyyidlerin orada sahip olduğu büyük nüfuzun da temellerini sarsıyordu. Bunun sonucunda Ahmarlar ve "Vahhabiler" gerçek müttefikler oldular: "Vahhabiliğin" yayılması Ahmarların başlıca rakiplerinin konumunu zayıflatırken Ahmarların otoritesine bir

tehdit arz etmedi çünkü Yemen'deki Sünni İslam bünyesinde Zeydi seyyidlerle nüfuzları açısından kıyaslanabilecek ve Ahmarlardan (ve Cumhuriyetçilerin safında yer alan Kuzey Yemen aşiret elitlerinin diğer temsilcilerinden) nefret etmek için haklı gerekçelere sahip dini liderler yoktu.

Bu durum Yemen Cumhurbaşkanı Abdurrahman İryani (1967-1974) tarafından başlatılan ve Abdullah Ahmar ve oğullarınca desteklenip daha sonra uygulanmasına geçilen Zeydilerin “Sünnileştirilmesi” politikasınazemin hazırladı. Bu sorunun öndegelen araştırmacılarından Haykel ve Weir’in yazdığı gibi böylesi bir politikanın uygulanması Suudi Arabistan’ın desteğiyle Yemen’de mezhepler-arası hoşgörüsüzlük politikasının (temelde Zeydiliğin mezhepçi bir öğreti olarak ilan edilmesi nedeniyle) uygulandığı Selefi medreselerin kurulmasına dayanıyordu.¹⁴ Bu politikanın en uç noktası 1979’da Sa’da Vilayetinin Demmac kasabasında bir Vahhabi eğitim kurumunun (Darül Hadis) kurulması oldu ki bunun, şehirdeki Zeydi nizamın olumsuz bir tepki vermesine neden olmak dışında bir sonucu olmadı.

Zeydilerin tepkisi ve çatışmanın tırmanması

Zeydi öğretisini korumak amacıyla 1990 yılında Zeydi seyyidlerden Bedreddin Husi¹⁵ ve bölgede önde gelen dini liderlerden biri olarak görülen ve taklit mercii¹⁶ unvanına sahip olan Meceddin Muayyidi tarafından Hakk partisi kuruldu. Hakk Parti’sinin temel odak noktası Zeydi siyaset felsefesi açısından yetkililerde en çok kaygı uyandıran konulardı: imamın mutlaka Haşimilerden olması gerektiği ve Zeydi dini öğretisinin cumhuriyetçi hükümet sistemine uyarlanması. Ancak parti denemesi, istenen sonucu vermemiş olsa da Zeydi dini liderlerin hükümetle uzlaşma ve hatta kendi mezhepsel ilkelerini yeniden düzenleme konusundaki istekliliklerini ortaya koydu.

Zeydilerin Yemen’de yerleşen Vahhabi öğretilerine karşı verdiği mücadelede bir sonraki dönüm noktası, 1995 yılında Bedreddin Husi ve oğlu Hüseyin’in başlıca misyonu Yemenli genç nesillere bel kemiği tarih ve Yemen Zeydi öğretisinin temellerini öğretmek ve yurtsever

bir vatandaşlık eğitimi vermek olan “İmanlı Gençlik” adında (daha sonra Ensarullah hareketini kuran) kendi hareketlerini başlatması ile oldu. Fakat hareketteki son rolü, Ahmarlarla

ilişkilerinin kötüleştiği dönemlerde hareketi finansal olarak destekleyen Cumhurbaşkanı Ali Salih oynadı. Husi'nin bu adımının Ahmarların Darül Hadis ve Yemen'deki diğer “eğitim öğretim” kurumlarında yerleştirilen Vahhabi politikasının aynadaki bir yansıması olduğu açıktır. “İmanlı Gençlik” hareketinin faaliyetlerinde kullandığı pek çok yöntemin Selefi örgütlerden alınmış olması da tesadüf değildir. “İmanlı Gençlik” öğretmenleri tüm Müslümanların birlik ve kardeşliği fikrini desteklediklerini iddia ederken Vahhabilerin suçlamalarına karşı misilleme yaparak onları; “genç Müslümanlar arasında düşmanlık ve nifak tohumları ekmek ve onlara kendi görüşlerini empoze etmek amacıyla belirli cami, medrese ve kurumlardan çıkan gerçek teröristler...”¹⁷ olarak nitelediler.

Zeydiler ile Vahhabi öğretisini yayan Ahmarlar ve İslah'a bağlı aşiretler arasındaki ideolojik çekişmeler, 2004'e gelindiğinde silahlı çatışma hâlini aldı. Ancak başlangıçta Sa'da savaşı bu kadar uzun süreli bir çatışmaya dönüşemeyebilirdi. Aslında bu savaşın nedenleri, Ali Salih'in ABD'nin finansal desteğini alması için son derece gerekli olan ve Hüseyin Bedreddin Husi tarafından Sa'da camilerinden birinde cumhurbaşkanının huzurunda “Allah büyüktür! Amerika'ya ölüm! İsrail'e ölüm! Yahudilere lanet! Zafer İslam'ın olacak!”¹⁸ sloganlarının atılmasıyla alevlenen terörle mücadele konsepti ile açıklanabilirdi. Bu durumda “sakıncalı vilayete”

karşı yapılacak askeri operasyonların gerçekten askeri olması ve tamamen Yemen Cumhuriyeti'ne bağlı güvenlik güçleri tarafından yürütülmesini beklemek mantıklı olurdu.

Hakk Parti'sinin temel odak noktası Zeydi siyaset felsefesi açısından yetkililerde en çok kaygı uyandıran konulardı: imamın mutlaka Haşimilerden olması gerektiği ve Zeydi dini öğretisinin cumhuriyetçi hükümet sistemine uyarlanması

Zeydilerin Yemen'de yerleşen Vahhabi öğretilerine karşı verdiği mücadelede bir sonraki dönüm noktası, 1995 yılında Bedreddin Husi ve oğlu Hüseyin'in başlıca misyonu Yemenli genç nesillere bel kemiği tarih ve Yemen Zeydi öğretisinin temellerini öğretmek ve yurtsever bir vatandaşlık eğitimi vermek olan “İmanlı Gençlik” adında (daha sonra Ensarullah hareketini kuran) kendi hareketlerini başlatması ile oldu

Ancak durum böyle olmadı. Hüseyin Husi (ki o dönem emrinde 60 kişi vardı) destekçilerine karşı Sa'da'da verilen savaş, Ahmarların "yardımıyla" aşiretler arası çatışma hâlini almamış olsaydı, söz konusu kriz bu kadar geniş bir yankı uyandırmayacaktı. Sa'da savaşını yürüten esas liderin Ali Muhsin Ahmar olması tesadüf değildir. Rus oryantalist Sergey Serebrov'un haklı olarak belirttiği gibi "silahsız olan ve başlangıcından önce şiddet eylemlerine bulaşmayan Zeydi muhaliflere karşı verilen olağan dışı savaş kolluk kuvvetleri ile İslah lideri Şeyh Abdullah Ahmar'a bağlı Haşidli silahlı aşiret milisleri birbirleriyle doğrudan bağlantılıydı. Bu faktör muhtemelen Marran bölgesinde ve Haşid ile rekabet eden Havlan ve Bakil aşiretlerinin bulunduğu Sa'da'ya komşu bölgelerde yaşayan rakip aşiret gruplarının askeri örgütlenmesini hızlandıracaktır. Çatışmaların seyri, hemen her birinin bünyesinde rejimi destekleyenler ile Seyyid Husi tarafında savaşan aşiretlerin olduğu aşiret konfederasyonları içindeki pek çok ayrılığı varlığını ortaya çıkardı. Seyyid Hüseyin Husi'nin destekçilerinin arasında sadece geleneksel olarak bu saygın Seyyid ailesiyle ilişkilendirilen aşiretler değil kendisiyle veya hareketiyle doğrudan bir ilişkisi olmayan fakat rejim ve İslah gruplarını destekleyen aşiretlerle sorunları olanlar da yer aldı."⁹

Hüseyin Husi (ki o dönem emrinde 60 kişi vardı) destekçilerine karşı Sa'da'da verilen savaş, Ahmarların "yardımıyla" aşiretler arası çatışma hâlini almamış olsaydı, söz konusu kriz bu kadar geniş bir yankı uyandırmayacaktı

Ahmarların Husilerle savaşmak için sadık aşiretlere ek olarak binlerce paralı askeri (ki aralarında İslah askeri personelinin takviye birlikleri olarak hareket eden Darül Hadis'ten kimseler de vardı) kullanmak zorunda kalması tesadüf değildir. Bu arada Ahmarlar, Ali Salih'in 2011'de cumhurbaşkanlığını bırakmasından sonra Husilerle olan çatışmalarında İslah'ın Şeyh Zindani ile Müslüman Kardeşlerin Yemen hücri tarafından Nusra adlı Selefi grubun kurulmasını desteklemesiyle yine aynı taktikleri kullanmış oldu.

Dahası, aynı yöntemler İslah tarafından Güney'e karşı hakim politikanın İslah'ın Güney'in "ateistlerine" karşı cihat ilan eden dini liderlerinin (yine aynı Zindani ve Deylani) fikirlerine dayandırdığı 1994

İç Savaşından sonra Güneylilere karşı da kullanıldı.²⁰ Husilere gelince de aynı yöntemler kullanıldı: hareketin liderleri dinsizlikle suçlandı ve hareketin kendisi, bölgedeki Sünni varlığına son vermeyi amaçlayan İranlıların bir maşası olarak gösterildi. Bu yüzden de Suudi Arabistan tarafından 2015'te kurulan “Kararlılık Fırtınası” adlı askeri operasyon içindeki Yemen karşıtı koalisyonun açıkça Şii karşıtı bir karaktere sahip olması şaşırtıcı değildir.

Ahmarların Husilerle savaşmak için sadık aşiretlere ek olarak binlerce paralı askeri (ki aralarında İslah askeri personelinin takviye birlikleri olarak hareket eden Darül Hadis'ten himseler de vardı) kullanmak zorunda kalması tesadüf değildir. Bu arada Ahmarlar, Ali Salih'in 2011'de cumhurbaşkanlığını bırakmasından sonra Husilerle olan çatışmalarında İslah'ın Şeyh Zindani ile Müslüman Kardeşlerin Yemen hücrəsi tarafından Nusra adlı Selefi grubun kurulmasını desteklemesiyle yine aynı taktikleri kullanmış oldu

Bu bağlamda Ali Salih liderliğindeki Genel Halk Kongresi ile Husi “Ensarullah” hareketi arasında yakın zamanda yapılan ittifak kafa karıştırmamalıdır. Salih sonrası geçiş döneminde en gerçekçi alternatif, uzun bir süredir Yemen’de iktidar talebi olan Ali Muhsin olabilir. Hiç şüphesiz adı Zeydilerin gerçek anlamda yok edilmesini amaçlayan uzun süren bir savaşla anılan bir adamın iktidarını güçlendirme ihtimali Husilerin hoşuna gitmemiş olacak ki bu durum onları, oğlu Ahmed’i cumhurbaşkanı yapma arzusunu gizlemeyen Cumhurbaşkanı Salih ile birleşen Ahmarlar aleyhinde konuşabilmenin tek fırsatını bırakmasına da neden oldu.

İslah ile Husiler arasındaki çatışmaların dönüm noktası, Yemen’in Kuzey kesimlerdeki çatışmaların merkez üssünün Yemen’deki ana Selefi kurum olan Darül Hadis’in bulunduğu Demmac’a taşındığı 2011 yılında gerçekleşti. Bu olayların taraflarının duruşları taban tabana zıttı ama kullandıkları propaganda yöntemleri aynıydı. Bir yandan Husiler kurumun tamamen silahsızlandırılması ve mezhepler arasında fitne ve Zeydilere karşı nefret yayan öğretim sistemlerinin sonlandırılmasını talep etti. Onların retorikine göre Darül Hadis, Yemen’de ithal bir

ideoloji ve yabancı fonlardan beslenen radikalizm için bir gelişme alanı olarak hareket ediyordu.

Islah'ın söyleminde ise Darül Hadis, Zeydilerin Sünnilere karşı olan dini nefretinin kanıtı olarak gösteriliyor ve Islah'ın bu nedenle Suudi Arabistan'ın desteğiyle Yemenli Sünnileri kendi safında örgütlemesi gerekiyordu. Fakat Islah'ın yürüttüğü bu politika başarısız oldu. Yemen krizinin ilk yıllarında Riyad'daki yetkililerin iç süreçlere müdahil olmadaki çekimsizliği ve zirve noktasına "Arap Baharı'ndan" önce ulaşan aşiretler arası çatışma Darül Hadis'in kapatılması ve Islah'ın Husilerin baskısı altında pozisyonunu sistematik olarak kaybetmesinde belirleyici oldu ki bu da Ahmarların mal varlığının, Hamra köyünün ve daha sonra Ali Muhsin ve bir zamanlar nüfuzlu olan ailenin tüm ileri gelenlerinin ülkeyi terk etmeye zorlandığı Eylül 2014'te de başkent San'a'nın kaybedilmesine neden oldu.

Ahmar'ın fiyaskosu ve Diyalogun sonu

Ali Abdullah Salih Yemen Cumhurbaşkanlığından istifa ettikten sonra Cumhurbaşkanı Yardımcısı Abdurabbu Mansur Hadi 21 Şubat 2012'de gerçekleşen cumhurbaşkanlığı seçimlerini kazanarak tartışmasız bir şekilde Cumhurbaşkanı oldu. Daha sonra Genel Halk Kongresi yeni anayasa taslağını hazırlamak üzere toplandı. Ülke 2014 yılı başlarında sona erecek bir değişim dönemine girdi. Fakat değişim döneminin başarısız olma nedeni pek çok açıdan ülkenin geçici hükümetinin yaptığı birtakım hatadan kaynaklanıyordu.

Zayıf bir siyasi aktör olan Hadi, neredeyse hiç direnmeden Ahmar ailesinin, pastanın en büyük dilimini kapıp neticede siyaset arenasını nüfuzlu ailelerin ve daha sonra da bizzat cumhurbaşkanının elinden almasına izin verdi. Ahmar ailesi, kendi iktidarı döneminde açıkça iktidardaki konumunu güçlendirip ister Güneyliler veya Taiz sakinleri olsun, isterse de Kuzeyliler yahut Salih'in çevresinin temsilcileri olsun diğer siyasal güçlerin çıkarlarını hep görmezden geldi. Bunun

sonucunda Ocak 2014 başlarında Genel Halk Kongresi dağıldı²¹ ve ülke, Ahmar ailesi ve ona bağlı İslamcı örgütlerin (Islah Partisi, Müslüman Kardeşler Yemen kolu ve Selefi Nusra) elinde bulunan iktidarın baskısına karşı artan huzursuzluklara sahne oldu.

Öncelikle Ahmarlar hiçbir zaman mevcut krizden çıkmak için ülkedeki siyasi güçlerin büyük çoğunluğunun kabul edeceği yolları önermeyi başaramadı. Bu durumun en uç noktası Genel Halk Kongresi'nin sonuçlarıydı.²² Ulusal Diyalog Kongresi'nin (UDK) dokuz çalıştayından en az dördünde ("Sa'da konusu," "Güney Yemen konusu," "geçiş dönemi hukuk sistemi" ve "devlet yapısı") Ahmarlar, siyasi muhalifleriyle görüş birliğine varmayı başaramadı. Aynı zamanda, başta devletin planlandığı şekilde ülke yönetiminin federasyona dönüştürülmesi olmak üzere kendi konumlarını ciddi anlamda zayıflattılar. Genel Halk Kongresi'nin değerlendirdiği tüm projeler arasında Hadramut, Aden, Cened, Tihame, Ezel ve Sebe olmak üzere altı federal bölgenin kurulması projesi, en uygulanabilir proje olarak seçildi. Aynı zamanda bu "dağılım" yoğun itirazları beraberinde getirdi. Sonuç olarak Güneyliler ülkenin Güneyinin iki bölgeye (Hadramut ve Aden) ayrılmasına karşı çıkarak gelecekteki federasyonda Güney Yemen'in tek bir bölge olarak bölünemezliği konusunda ısrar ettiler.²³ Amran, San'a ve Zamar vilayetleriyle birlikte Husilerin anavatanı Sa'da ise denize kıyısı olmayan düşük ekonomik potansiyele sahip bir bölge olan Ezel'e dahil edilmişti.

Ahmarların Ali Salih başkanlığındaki Genel Halk Kongresi'nin karşı çıktığı bir başka girişim de daha önce askeri görevde bulunmuş kişilerin cumhurbaşkanlığına aday gösterilmesini on yıl süreyle askıya alma önerisiydi.²⁴ Bu talebin ilk kurbanı hiç kuşkusuz eski cumhurbaşkanının oğlu Ahmed Salih olacaktı.²⁵

Bu durum Ahmarlar ve Islah'ın ülkenin ileri gelen tüm siyasal güçleriyle aralarının bozulmasına neden oldu. Güçlü adem-i merkeziyetçi eğilimlerin zamanla arttığı ülkenin güney hattındaki problemler çözüme kavuşturulmadı. Dahası, gittikçe artan bir şekilde İslamcılarla bağdaştırılan San'a'daki iktidar; bir zamanlar Kuzey'in, Islah menşeli

“dinsizlere” karşı cihat ilan eden dini liderlerin fikirlerine dayanarak güneye karşı hegemonya kurma politikası güttüğü 1994’ten kalma hatıraları hâlâ canlı olan güneylilere kendisini kabul ettiremedi.

Güçlü adem-i merkezîyetçi eğilimlerin zamanla arttığı ülkenin güney hattındaki problemler çözüme kavuşturulmadı. Dahası, gittikçe artan bir şekilde İslamcılarla bağdaştırılan San’a’daki iktidar; bir zamanlar Kuzey’in, İslah menşeli “dinsizlere” karşı cihat ilan eden dini liderlerin fikirlerine dayanarak güneye karşı hegemonya kurma politikası güttüğü 1994’ten kalma hatıraları hâlâ canlı olan güneylilere kendisini kabul ettiremedi

Son olarak Ahmarlar, Genel Halk Kongresi ve bizzat Ali Salih ile açık bir çatışma içerisine girdi. Geçiş dönemi yetkililerinin eski cumhurbaşkanını defalarca tutuklamaya girişmesi buna bir kanıt olarak gösterilebilir.²⁶ Bu noktada Arap Baharı sırasında gösterilere katılan başlıca askeri güç olan birinci zırhlı tugayın 2011’deki komutanının Ali Muhsin olduğunu unutmamak gerekir. Ayrıca 2011 sonbaharında Hasaba metropol bölgesindeki en ciddi çatışmalar Salih ile Ahmarlara bağlı güçler arasında yaşanmıştı.

Bu yüzden Yemen’de iktidarın İslah üzerinden kademeli olarak Ahmarların tekeline geçtiği 2012’den beri şekillenen durum, muhalifleri bir tarafa toplayıp onları radikal adımlar atmaya zorladı. Cumhurbaşkanı Hadi’nin askeri konulardaki danışmanı olarak görev yapan ve ülkenin gelecek liderinin koltuğu üzerindeki siyasal hırslarını gizlemeyen Ali Muhsin’in artan nüfuzu yangını daha da körükleyen bir faktördü. Doğal olarak bu senaryolar Husileri, Genel Halk Kongresi’ni veya Güneylileri tatmin edemedi ki bu da Eylül 2014’teki olaylara zemin hazırlarken, Yemenli aşiretler ve Genel Halk Kongresi’nin üyeleriyle ittifak kurma politikası güden “Ensarullah’ın” Kuzey Yemen üzerinde hakimiyet kurmasına neden oldu.

Bunun sonucunda İslah kendisini Müslüman Kardeşler’in Mısır’da 2013 askeri darbesinden önce karşı karşıya kaldığı benzer bir durumda buldu. Kısa süren iktidarlara döneminde Mısır İhvan’ı, kendisini iş

adamlarından orduya kadar siyasal aktörlerin büyük çoğunluğunun karşısında konumlandırarak fiilen soyutlamış oldular. Benzer bir durum 2012-2014 arasında Yemen’de, ülkedeki tüm kilit aktörlerin karşısında konumlanan İslah ile yaşandı. Sonuç olarak nüfuzlu partiler lider kadrosundan düştü ve alternatif bir kutup olarak “milliyetçilik ideolojisine ve geleneksel değerlerin korunmasına bel bağlayan”²⁷ “Ensarullah” hareketi ortaya çıktı. Ahmar kabilesinin 200 yıldan fazla bir süre dayandığı Haşid konfederasyonunun ileri gelen aşiretlerinin güvenini kaybeden Şeyh Hamid Ahmar liderliğindeki aşiret kanadı bir anlamda yenilmiş oldu ki kendilerini Husilerin ve eski cumhurbaşkanı Ali Salih’in tarafında bulmuşlardı.

İslah kendisini Müslüman Kardeşler’in Mısır’da 2013 askeri darbesinden önce karşı karşıya kaldığı benzer bir durumda buldu. Kısa süren iktidarları döneminde Mısır İhvan’ı, kendisini iş adamlarından orduya kadar siyasal aktörlerin büyük çoğunluğunun karşısında konumlandırarak fiilen soyutlamış oldular

Mansur Hadi uzlaştırıcı bir aktör olmayı başaramadı ve o dönem adı Ahmarlarla anıldığından Yemen’i terk ederek 2014 sonunda ülkedeki iktidarını fiilen kaybetti. Cumhurbaşkanlığı yaptığı her gün, yönetiminden memnun olmayanların giderek arttığı Yemen’deki durumu daha da kötüleştirdi. Bu da 2015 başlarında önce Yemen’e daha sonra da Suudi Arabistan’a gidişine yol açtı. Yemenliler arasındaki derin çatışma, belirgin bir uluslararası boyut kazandı ve Yemen’in geleceği ülke içerisindeki güçler arasında bir diyalogdan ziyade San’a’daki yetkililer ile Suudi Arabistan ve müttefik koalisyonunun askeri desteğini arkasına alan sürgündeki hükümet yetkilileri arasında bir uzlaşmaya varılması ihtimaline bağlı olmaya başladı. Ancak bu, sadece Güney Yemen’in kendi kaderini tayin hakkının söz konusu olmadığı aynı zamanda “Nuhra Hadramiyya” hareketinin teşvik ettiği Hadramut ayrılıkçılığının da tetiklediği ülkenin güney hattında baş gösteren sorunların çözümüne katkı sunmuyor.

Yemenliler arasındaki derin çatışma, belirgin bir uluslararası boyut kazandı ve Yemen’in geleceği ülke içerisindeki güçler arasında bir diyalogdan ziyade San’a’daki yetkililer ile Suudi Arabistan ve müttefik koalisyonunun askeri desteğini arkasına alan sürgündeki hükümet yetkilileri arasında bir uzlaşmaya varılması ihtimaline bağlı olmaya başladı

Kuveyt'te girilen çıkmaz

21 Nisan 2016'da 2015-2018 Birleşmiş Milletler Yemen Özel Temsilciliği görevindeki İsmail Ould Şeyh Ahmed'in gözetiminde Yemen Ulusal Delegasyonu (Ensarullah ve Genel Halk Kongresi üyelerinden oluşan) ile esas itibarıyla Abdurabbu Mansur Hadi kontrolündeki sürgün hükümeti olan Riyad Grubunun temsilcileri arasında barış görüşmeleri başladı. Fakat üç buçuk ay süren müzakereler başarısız oldu. Kuveyt görüşmeleri büyük oranda iki tarafın birbirlerinden oldukça farklı dünya vizyonuna sahip olmaları ve her iki tarafın da mevcudiyetlerini sürdürme hakkına sahip oldukları yönünde ısrar etmeleri gibi varoluşsal nedenler sonucunda başarısız oldu. Ancak Yemen Ulusal Delegasyonu taraflar arasındaki farklılıkları mevcut güç dağılımı üzerinden çözmeye odaklanırken, karşı tarafta Riyad Grubu ise mevcut durumun aşağı yukarı üç yıl önceki hâline döndürülmesi gerektiğini öne sürdü.

İki tarafın savunduğu argümanlar da tamamen meşrudur. Mansur Hadi ve destekçileri uluslararası hukuka uygun davranmaya gayret göstererek, hayati buldukları iki uluslararası düzenleme kararına sıkı sıkıya bağlı kalınması gerektiğini öne sürüyorlar. Hiç kuşkusuz, Körfez Arap Ülkeleri İşbirliği Konseyi'nin barış inisiyatifi ve BM Güvenlik Konseyi'nin 14 Nisan 2015 tarihli ve 2216 sayılı Kararı, ülkesini terk etmiş olan cumhurbaşkanı ve hükümetinin konumunu muhaliflerine kıyasla çok daha avantajlı duruma getirmektedir. Mesela 2216 sayılı Kararın 1.Maddesi, Husilerin tek tarafı olarak birliklerini Yemen'in başkenti San'a'dan ve ele geçirdikleri tüm bölgelerden çekmesini, tüm "ilave silahlarını" bırakmasını ve "meşru Yemen Hükümetinin münhasır yetkisinde bulunan"²⁸ tüm eylemlerini durdurmasını gerektirmektedir. Sadece bu maddeyi uygulamanın bile Ensarullah'ı Yemen'in hem coğrafi hem siyasi merkezinin dışına itebileceği aşıkardır.

Buna karşılık Yemen Ulusal Delegasyonu temsilcileri, siyasal anlamda "realist" bir duruş sergileyerek argümanlarını öncelikli olarak Kuveyt görüşmelerinin gerçekleştiği dönemin güç dengesinin parametrelerine dayandırdılar. Bu bakış açısına göre krizin çözümünde üzerinde görüş birliğine varılması muhtemel tek karar, üyeleri savaştan tüm tarafların

temsilcilerinden oluşacak olan Cumhurbaşkanlığı Konseyi'ni toplamak olacaktır. Ancak Mansur Hadi'nin bunu kabul etmesi durumunda ve "sahada" hiçbir desteğe sahip olmadığı dikkate alındığında, Yemen'in yeni yönetiminden siyasi olarak dışlanmış olmakla kalmayıp (bu durumda siyasi kariyeri bu yönetimin görev süresiyle sınırlı olacak), geri dönüş ihtimalini de kaybetmiş olacaktır. Cumhurbaşkanı Hadi, onu destekleyen dış aktörlerin konumuna da zarar veren güçlü bir meşruiyet kaybı yaşamaktadır. Hadi'nin Husilerden "kurtarılmış" San'a'ya dönmesi, siyasi konumunu güçlendirebilir ancak böylesi bir durumda kendisine muhalif aktörlerin onun başkente gelişinden önce silah bırakması gerekir. Aksi takdirde Riyad grubunun da makul bulduğu üzere geçici hükümetin kurulması tek bir anlam taşıyacaktır: yeni geçiş sürecinde Mansur Hadi, bir nevi "eşitler arasında sonuncu" rolünü oynamak zorunda kalacaktır.

Başka bir ifadeyle, görüşmelerde tarafların geçici bir kurumun kurulması ve Husilerin silahsızlandırılması konusundaki temel taleplerinin muhalifler tarafından hiçbir şekilde reddedilmediği bir durum söz konusu olmuştur. Fakat neyin önce yapılması gerektiği üzerinde henüz bir anlaşmaya varılamamıştır. Bu sorun ilk bakışta zannedilebileceği gibi gereksiz bir konu değildir.

Hiç kuşkusuz, Körfez Arap Ülkeleri İşbirliği Konseyi'nin barış inisiyatifi ve BM Güvenlik Konseyi'nin 14 Nisan 2015 tarihli ve 2216 sayılı Kararı, ülkesini terk etmiş olan cumhurbaşkanı ve hükümetinin konumunu muhaliflerine kıyasla çok daha avantajlı duruma getirmektedir

Bugün Yemen'deki mevcut güç dengesi Hadi'nin aleyhinedir. Daha önce de belirtildiği gibi mevcut San'a hükümetinin (Husiler ve Salih) lehine işlemektedir: Mansur Hadi, ülkedeki durum üzerinde bir kontrolü olmayan, sürgünde ve yalnızca kağıt üzerinde bir cumhurbaşkanı olarak ne kadar çok görevde kalmayı sürdürebilirse, uluslararası kamuoyunun kendisini meşru cumhurbaşkanı olarak kabul etmesinin de o kadar az nedeni olacaktır. Bu arada Hadi'nin meşruiyeti zaten tartışma konusudur: 2012'de ulusal bir seçimle iki yıllığına cumhurbaşkanı olarak seçilmesinin ardından 2014'te sadece Temsilciler Meclisi'nin kararıyla görev süresi bir yıl daha uzatılmışsa da Yemenli liderin

cumhurbaşkanlığı, bu süreden sonra kendinden menkul bir nitelik kazanmıştır.

Haklı olarak Yemen operasyonunun Riyad için hiçbir şekilde sıfır toplamı bir oyun olmadığı söylenebilir: aksine Suudi ordusu asgari bir program uygulamayı başararak Husilerin yayılmasını sınırlamıştır. Aynı zamanda Suudi Arabistan Kuzey

Yemen'i zayıflatarak Güneylileri destekleme isteğini de gizlememiştir: çünkü Güney Yemen, bugüne dek Krallık için bir tehlike arz etmemiştir. Dahası Güney'deki siyasi yelpaze sadece iki siyasi gücün (Ensarullah ve Genel Halk Kongresi) domine ettiği Kuzey'dekinden çok daha fazla renk barındırmaktadır. Son olarak Kuzey Yemen her zaman aşiret yapılarının kökleşmesi ve devlet kurumlarının zayıflığıyla anılırken Güney'deki durum bunun tam tersidir.²⁹ Bu arada Kuzey'in tek parçalı aşiret merkezli niteliği, onun Güney'e karşı askeri üstünlüğünü de birçok yönden açıklamaktadır.

“Uzun vadeli” parlamento

Hadi'nin Suudi Arabistan'ın ve Körfez İşbirliği Konseyi'nin (KİK) Barış İnisiyatifini Yemen'deki mevcut siyasi krizin tek çözümü olarak gündeme getirmesi gerçeklikten uzak görünmektedir. Birincisi, bu mekanizmanın pratikteki tutarsızlığı gün yüzüne çıkmış durumdadır. Bu süre zarfında Mansur Hadi, Genel Halk Kongresi'nin tarafsız “moderatörü” olarak hareket etmeyi başaramamıştır: dokuz çalıştayın en az dördü³⁰ çıkmaza girmiş, yeni anayasa yürürlüğe konamamış ve KİK inisiyatifinin geçiş dönemi için tanıdığı tüm süreler sona ermiştir. İkincisi, 2016 yılında Yemen'de beş yıl önce Arap Baharı esnasında yaşananlardan köklü olarak farklı bir çatışmayı çözmek gerekiyordu. 2011'de rejim değişikliği konusu ve iktidarın Ali Salih'ten yeni devlet başkanına devredilmesi gündemin başındayken son olayların akışında çatışma mezhepler ve etnik gruplar arası bir nitelik kazandı ve tarafların sayısı da önemli oranda arttı.

Cumhurbaşkanı Hadi, onu destekleyen dış aktörlerin konumuna da zarar veren güçlü bir meşruiyet kaybı yaşamaktadır. Hadi'nin Husilerden “kurtarılmış” San'a'ya dönmesi, siyasi konumunu güçlendirebilir ancak böylesi bir durumda kendisine muhalif aktörlerin onun başkente gelişinden önce silah bırakması gerekir

Hadi'nin Suudi Arabistan'ın ve Körfez İşbirliği Konseyi'nin (KİK) Barış İnisiyatifi Yemen'deki mevcut siyasi krizin tek çözümü olarak gündeme getirmesi gerçeklikten uzak görünmektedir

Kuveyt barış görüşmelerinin başarısızlığından sonra San'a'daki yetkililer kendi kontrolleri altındaki siyasi kurumların işleyişini temin edecek yasal temeller aramaya başladılar ki bulmaları zor olmadı: ülkenin 1991 Anayasası hâlâ lağvedilmemişti. San'a'daki yetkililer bu belgeye dayanarak 2015 yılının başından bu yana toplanmamış olan Temsilciler Meclisinin olağanüstü bir oturum yapacağını ilan etti. Yemen'deki Temsilciler Meclisi'nin üçüncü toplantısı türünün tek örneğidir. Esasında, ülkede son parlamento seçimlerinin yapıldığı Nisan 2003'ten itibaren on üç yıldan fazla bir süredir faaliyetliydi. Ondan sonra milletvekili seçimleri 2009, 2011 ve 2014'te birkaç kez ertelendi ama temsil heyeti Anayasa'nın yetkililere "olağanüstü hâllerde... bu şartlar ortadan kalkıncaya kadar... seçim yapmama"³¹ izni veren 64. Maddesi'ne dayanarak görevini yapmaya devam etti. "Vadesini çoktan doldurmuş" bu devlet kurumunun meşruiyeti, çelişkili bir şekilde son beş yıl içerisinde çatışan tarafların en az eleştiriye tabi tutulmuş nadir başlıklardan biriydi. Fakat Temsilciler Meclisinin 13 Ağustos 2016'da San'a'da toplanması, şüphe uyandıran olağanüstü oturumun yetkinliği ve toplantı yeter sayısı konusunda Suudi yönetiminden eleştiri aldı.

Anayasa'nın 73. Maddesi'ne göre Temsilciler Meclisi'nin olağanüstü oturumu cumhurbaşkanlığı kararıyla, milletvekili toplam sayısının en az üçte birinin talebi üzerine veya meclis başkanlık heyetinin kararıyla olmak üzere üç yolla toplanabilir. Açık nedenlerden dolayı ilk iki seçeneğin kullanılmasına imkân yoktu; bu yüzden Husiler-Salih ittifakı üçüncü seçeneğe yöneldi. Ağustos 2016'da Temsilciler Meclisi Başkanlık Heyeti dört üyeden oluşuyordu: Meclis Başkanı ve üç Başkan Yardımcısı (biri Genel Halk Kongresi'nden, diğeri İslah'tan ve sonuncusu tarafsız). Temsilciler Meclisi tüzüğüne göre başkanlık heyeti kararları basit oy çokluğuyla alınır ama oy sayıları eşitse başkanın verdiği oy geçerli olacak olan kararı belirler. Olağanüstü bir oturum toplandığında başkanlık heyetinin dört üyesinden ikisi lehte oy kullanmıştı ama bu iki

Kuveyt barış görüşmelerinin başarısızlığından sonra San'a'daki yetkililer kendi kontrolleri altındaki siyasi kurumların işleyişini temin edecek yasal temeller aramaya başladılar

oydan biri başkan Yahya Rai'ye aitti. Başka bir deyişle parlamentonun 13 Ağustos'ta toplanması yine yasal kabul edilmelidir.

Toplantı yeter sayısı daha fazla tartışma yarattı çünkü Anayasa'nın 71. Maddesi Temsilciler Meclisi'nin toplantılarının meşru sayılabilmesi için üyelerinin yarısından fazlasının hazır bulunması gerektiğini açıkça belirtmektedir. Başka bir deyişle 301 toplam sandalye sayısı için en az 151 milletvekilinin katılımı gerekir. Fakat bu oturuma sadece 142 milletvekili katıldı ki bu da Mansur Hadi ve destekçilerinin olağanüstü oturumun çalışmalarını yasa dışı ilan etmesine olanak sağladı. Ancak bu hikayede işin özünü değiştiren bir nüans vardır. Aynı 71. Madde toplantı yeter sayısının "mazbataları geçersiz ilan edilmiş olanlar" hariç toplam milletvekili sayısı üzerinden hesaplandığını da belirtmektedir. Fakat on üç yıl içerisinde parlamento ciddi oranda küçüldü: 26 milletvekili hayatını kaybettiği için hem toplam sandalye sayısı hem de toplantı yeter sayısı düşmüş oldu. Bu yüzden Mansur Hadi de bu konuda hatalıydı.

Temsilciler Meclisi'nin başlıca kararı "Ensarullah'ın" siyasi büro şefi Salih Samed³² başkanlığında on kişiden oluşan Yüksek Siyaset Konseyi'nin toplanmasıydı. Genel Halk Kongresi'nin bir temsilcisi de başkan yardımcılığına atandı. Bunlara ek olarak, Halk Güçleri Birliği Partisi, Arap Sosyalist Baas Partisi, Yemen Sosyalist Partisi ve Nasırcı Birlik Halk Hareketi delegeleri de Yemen hükümetinin yeni en yüksek kurumunda yer aldı.

Yüksek ihtimalle Yemen konusundaki görüşmeler bu kurumdayapılacak ki bu da Mansur Hadi için durumu birçok yönden karmaşıklaştırmaktadır. Bugün için Hadi'nin geçici devlet başkanı olarak kaldığı bir geçiş dönemini hayal etmek zordur. Görünen o ki taraflar, geçici yargı düzeni üzerinde mutabık kalmayı başarsa bile Yemen koşullarında mümkün olan tek formül bir cumhurbaşkanlığı konseyi kurmak olacaktır. Bu durumda Mansur Hadi, muhalifleriyle kendisinin lehine olan koşullar altında cumhurbaşkanlığı konseyine dahil edilmesine olanak veren bir uzlaşmaya varmak zorunda kalacaktır ki bu da pratikte imkansız

görülmektedir. Mansur Hadi cumhurbaşkanlığı konseyine başkan olarak katılsa bile bu, cumhurbaşkanlığı kurumunun tecessüm etmiş hâli değil sadece ayrılmaz bir parçası olacaktır. Aksi takdirde Riyad öncülüğündeki koalisyon San'a'daki yetkilileri teslim olmaya zorlamak zorunda kalacaktır ki bu da muhtemel görünmemektedir.

Riyad'ın zayıflığı

Yemen sadece küresel değil aynı zamanda bölgesel anlamda da merkez dışında kalmıştır ki bu da ülkeye dönük ilginin kendisini ciddi oranda bir kayıtsızlığa evirmesine neden olmaktadır. Suriye açıkça bölgesel ve küresel aktörlerin aşırı müdahalesine maruz kalırken, bunun tam aksine Yemen'de süren çatışmalar uluslararası kamuoyunun dikkatini çekememektedir. Gerçek şu ki, Yemen'deki durum Kasım 2011'de Arap Baharı'nın başlangıcından itibaren tamamen kendi Barış İnisiyatiflerini başlatan Suudi Arabistan liderliğindeki KİK'in insafına kalmıştır. Ancak bu altı Arap ülkesinin bu tarz karmaşık çatışmaları çözme konusundaki deneyimsizliği aşıkardır. Barışın tesisine özellikle zarar veren ise Riyad'ın hem arabulucu hem de çatışmanın bir tarafı olmasıdır. İşlerin bu hâle gelmesinin sonucu, siyasi çözümün akamete uğraması ve Kuveyt yönetiminin anlamsız bir müzakere sürecinin devamı için bir platform sunmadaki isteksizliği şeklinde oldu.

Yemen'de süren çatışmaların her geçen gün kötüye gitmesi, Suudi arabuluculuğunun bir sonucu olarak değerlendirilebilir. 2011 Barış İnisiyatif'i'ne göre planın uygulamasının garantörünün KİK olması gerekiyordu. Ancak zamanla, Riyad'ın çatışan aktörlere eşit mesafede duramadığını ve Ahmar ailesinin sonunda çatışmanın taraflarından biri hâline gelmesine izin verdiği ortaya çıktı. Suudi Arabistan Yemen Başsavcısının eski devlet başkanı Ali Salih'in dokunulmazlığı konusunda Barış İnisiyatif'i'ni ihlal etmesine örtülü olarak rıza gösterdi ki bu da önce eski cumhurbaşkanı ve partisi Genel Halk Kongresi'ni Husilerle gerçek bir ittifak kurmaya daha sonra ise Suudi Arabistan'ı Yemen'e askeri operasyon başlatmaya zorladı.

Suriye açıkça bölgesel ve küresel aktörlerin aşırı müdahalesine maruz kalırken, bunun tam aksine Yemen'de süren çatışmalar uluslararası kamuoyunun dikkatini çekememektedir

Bunun nedeni büyük oranda Riyad'da doğal nedenlerle yaşanan kadro değişikliği idi. Krallık'taki Yemen dosyasını 1970'lerin sonlarından 2011'deki ölümüne kadar 1963'ten itibaren Savunma Bakanı 2005'ten sonra ise Velihaht Prens olan Prens Sultan bin Abdulaziz yönetiyordu. Onun çabaları sayesinde tarafların 1934 Taif anlaşmalarına riayet etmeyi taahhüt ettiği Riyad anlaşmasının Yemen ile Suudi Arabistan arasındaki sınır sorunu hakkındaki en önemli ayağı 2000 yılında Cidde'de imzalandı.

23 Kasım 2011 tarihinde Riyad'da imzalanan KİK Barış İnisiyatifi büyük ölçüde bu olaydan bir ay önce ölen Prens Sultan'ın çabalarının sonucuydu. Akabinde Yemen dosyasının idaresi halefi Velihaht Prens Nayif'e geçti ancak o da sadece altı ay sonra hayatını kaybetti. Krallık'ın Yemen'deki tüm siyasi güçlerle yakın ilişkileri bulunan ve her biriyle ustaca uzlaşmayı başaran iki kilit isminin ölümü ve Yemen dosyasının genç Muhammed bin Selman'a geçişi Suudi Arabistan'ın gittikçe daha duygusal ve belirlenimci bir hâl almaya başlayan Yemen politikası üzerinde önemli bir iz bıraktı.

Bunun sonucunda kontrollü aşama 26 Mart 2015'te Suudi Koalisyonu'nun askeri müdahalesiyle bölünmüş oldu. Ancak Husilerin şahsında "İran tehdidini" ortadan kaldırma yönündeki resmi versiyona ek olarak Riyad için Yemen'de askeri bir senaryoya

yaşanan riskli geçiş Muhammed bin Selman'ın tarihi iki kutuplu modelin yerine Arabistan'da tek kutuplu bir model kurmayı amaçlayan dış politika algısına kusursuzca uyan fikirlerle şartlanmıştı.

İşlerin bu hâle gelmesinin sonucu, siyasal çözümün akamete uğraması ve Kuveyt yönetiminin anlamsız bir müzakere sürecinin devamı için bir platform sunmadaki isteksizliği şeklinde oldu

İkinci kutup rolü tarihsel olarak Arap yarımadası üzerindeki özel ilişkilerin öznesi olma statüsünü siyasi bölünmüşlük koşulları ve Britanya ve Osmanlı İmparatorluklarının kolonyal tahakkümü altında (19 ve 20. yüzyıllar) bile kaybetmeyen etno-kültürel Yemen bölgesine aitti. Yemen'in statüsü devletçi yapıların durumu veya jeopolitik

faktörlerden ziyade Yemen'in Arap-Müslüman kültürü içerisindeki özelliklerinin herkesçe kabul edilmesinden kaynaklanıyordu. Yemen, Arabistan medeniyetinin “beşği” ve Arabistan'ın pek çok aşiretinin özellikle de BAE'deki Nahyan ve Bahreyn'deki Halife gibi bölgedeki birçok hanedanın tarihi ana vatanı olarak takdir ediliyordu.

Sosyo-kültürel ve tarihsel faktörlere dayalı bu statü Ortadoğu genelinde hâlâ ağırlığını sürdürmekte ve bölgenin yeni bir jeopolitik alana dönüşmesinin önünde ciddi bir engel teşkil etmektedir. Yemen'de Mart 2015'te askeri bir senaryoya geçilmesi aynı anda hem Birleşmiş Milletler (BM) himayesinde bir uluslararası barış misyonu müdahalesi olarak hem de bir tarafında küreselcilik ve jeopolitik önceliği diğer tarafında etno-kültürel ve tarihi faktörlere odaklanan gelenekselcilik olan yeni bir çatışma türü olarak görülebilir.

Riyad'ın beklentilerinin aksine Mart 2015'te koalisyona katılan dokuz ülkeden sadece BAE, Yemen'deki askeri harekate aktif olarak katıldı. Dahası Abu Dabi'nin katılımı Yemen'deki gündemlerinin Riyad'ın hedeflerinden ciddi anlamda

Krallık'ın Yemen'deki tüm siyasi güçlerle yakın ilişkileri bulunan ve her biriyle ustaca uzlaşmayı başaran iki kilit isminin ölümü ve Yemen dosyasının genç Muhammed bin Selman'a geçişi Suudi Arabistan'ın gittikçe daha duygusal ve belirlemci bir hâl almaya başlayan Yemen politikası üzerinde önemli bir iz bıraktı

farklı olduğu ve Yemen konusundaki çıkar çatışmaları sorununun KİK'in korunmasına ciddi bir tehdit oluşturduğu tezini doğruladı.

* * *

Yemen'in otoriteriyenizmden belirsizliğe yaptığı siyasi geçiş şimdiden birkaç önemli sonuç çıkarmayı mümkün kılmaktadır.

Birincisi, tereddütsüzce “ihtiyaç ittifakı” olarak adlandırılabilir Genel Halk Kongresi ve Ensarullah ittifakı, Ali Salih cinayeti sonrası askeri müdahale koşullarında dahi Kuzey Yemen toprakları üzerinde siyasi kontrolü ele geçirmekle kalmayıp hukuk alanında da önemli bir başarı sağladı.

İkincisi, Yemen çatışması başta Suudi Arabistan olmak üzere askeri operasyonda yer alan tüm tarafların kaynaklarının hızla tükenmesine neden oldu. Krallık, her gün daha da fazla itibar kaybı ve mali giderlere sebep olan Yemen'deki askeri operasyona devam etmek için artık hem finansal-askeri hem de siyasi-hukuki anlamda daha az fırsata sahiptir. Buna ek olarak, Suudilerin güneydeki komşularına karşı yaptıkları Yemenlilerin işgal edilmiş topraklar olarak gördüğü üç Suudi vilayeti Cizan, Necran ve Asir'i etkileyen uzun süreli sınır ihtilaflarını da canlandırdı.

Yemen, Arabistan medeniyetinin “beşîği” ve Arabistan’ın pek çok aşiretinin özellikle de BAE’deki Nahyan ve Bahreyn’deki Halife gibi bölgedeki birçok hanedanın tarihi ana vatanı olarak takdir ediliyordu

Üçüncüsü, çatışma, İran’ın Yemen’in iç işlerine ciddi anlamda müdahalesi ve İranlıların Husilerle olan yakın ilişkileri hakkındaki abartılı iddiaları ortaya çıkardı. Oryantalist Sergei Serebrov’un oldukça yerinde ifadelerine göre İran’ın krizdeki rolü Riyad’ın Yemen Cumhuriyeti’ne karşı eylemlerini temellendirmek için icat ettiği bir “hayalet katılımcı” olmaktan öteye gitmemektedir. Arap yarımadasının güneyindeki savaş ikna edici bir şekilde “Ensarullah’ın” tam anlamıyla kendine yeter ve bağımsız yerel bir güç olduğunu ve Tahran’ın Yemen savaşında daha önce kayda değer hiçbir rol oynamadığını ve halihazırda da oynamadığını göstermiştir.

Dördüncüsü, Yemen’deki durum Suudi Arabistan’ın tüm Ortadoğu bir yana Arap Yarımadası’nda bile bölgesel bir lider olarak konumunu güçlendirmesine izin vermedi. Arap Baharı’ndan sonraki son yedi senede KİK üye devletleri arasında bile yarımadaadaki Suudi tahakkümünü kabullenme konusundaki çekimsellik üzerinde sık sık belli tartışmalar ve anlaşmazlıklar meydana geldi. Bu bağlamda Riyad’ın Katar ile 2014 ve 2017’de ve Abu Dabi ile (Yemen operasyonunun stratejisi konusunda) yaşadığı ihtilaflar örnek verilebilir. Suudi Arabistan’ın memnuniyetsizliğinin bir diğer nedeni de Umman Sultanlığı’nın geleneksel tarafsız konumu gereği savaş koalisyonuna katılmayı

reddetmesidir. Ayrıca 2011'den başlayarak Yemen krizinin mantığı Riyad'ın Ortadoğu'daki krizlerin çözümünde bir aracı olarak hareket edebilme kapasitesinin sorgulanmasına neden olmuştur.

Beşincisi, geçen üç yıl boyunca Yemen krizinin tüm kilit parametrelerinde meydana gelen değişiklikler BM Güvenlik Konseyi'nin 2216 sayılı Kararının ciddi bir şekilde yeniden gözden geçirilmesini gerektirmektedir. Bunun başlıca nedeni BM ihtisas kuruluşlarının raporlarının da gösterdiği gibi çatışmanın insani yönüne mutlak bir öncelik verilmesi gerektiğine dayanmaktadır. Mevcut insani kriz büyük oranda Güvenlik Konseyi kararındaki iki temel ihmal ile bağlantılıdır: belirgin bir tek taraflılık eğilimi olan yaptırım yetersizliği ve zorunlu ve düzenli insani ateşkes sisteminin gerekliliğine hemen hiç atif yapılmaması.

Çatışma, İran'ın Yemen'in iç işlerine ciddi anlamda müdahalesi ve İranlıların Husilerle olan yakın ilişkileri hakkındaki abartılı iddiaları ortaya çıkardı. Oryantalist Sergei Serebrou'un oldukça yerinde ifadelerine göre İran'ın krizdeki rolü Riyad'ın Yemen Cumhuriyeti'ne harşı eylemlerini temellendirmek için icat ettiği bir "hayalet katılımı" olmaktan öteye gitmemektedir

Altıncısı, Yemen krizinin mevcut durumunun BM Güvenlik Konseyi'nin 2216 sayılı Kararının ilk hükümleriyle bir ilişkisi kalmamıştır. Karar metni, çatışmayı basitleştirme eğilimi nedeniyle Yemen'deki durumu tüm hatlarıyla yansıtmamaktadır. Bu yüzden, Güvenlik Konseyi Yemen krizini salt Mansur Hadi'nin temsil ettiği "meşru iktidar" ile 2014-2015'te askeri darbe yapan "Husi isyancılar" arasındaki bir çatışma olarak değerlendirmektedir ki bu, 2018'in gerçeklikleriyle kesinlikle bağdaşmamaktadır. Bu açıdan bugüne kadar 2216 sayılı Kararın hükümleri, çatışmanın yalnızca Yemenli taraflarına uygulanmış ve Karar, dış aktörlerin alması gereken sorumluluğu görmezden gelmiştir.

Son olarak, Yemen'deki savaşın iki buçuk yıldır yarattığı tehditlerin düzeyi bölgenin tamamı için hayati bir nitelik kazanmıştır. Çatışma hem Arap yarımadası hem de komşularının kaderini önemli ölçüde değiştirebilir. Eski BM Genel Sekreteri Ban Ki-moon Haziran 2015'te Yemen'deki askeri müdahaleyi "saatli bomba"³³ şeklinde niteleyerek bu ihtimale karşı uyarmıştır. Yemen nüfusunun % 80'ini içine çeken

insani krize ek olarak altyapının yıkılması, su tesislerine zarar verilmesi ve asırlar boyunca ülkenin ana üretim tesisi olmuş antik barajların onarımında meydana gelen kalıcı hasarlardan kaynaklanan ekolojik faciaya da dikkat çekilmelidir. Dünya'daki yük taşımacılığının çeyreğinin geçtiği Babül Mendep Boğazı'nın güvenliği de bu sorunlarla doğrudan ilişkilidir. Bu nedenle çözümü açısından oldukça sınırlı bir süresi bulunan Yemen'deki sorunların açığa çıkarılması dünya siyaseti için bir öncelik hâline gelmelidir.

[Bu raporun İngilizce orijinal versiyonu Al Sharq Forum'un web sayfasında mevcuttur.]

Referanslar

- 1- Rodionov M., Demokratik Yemen: Etnik Bütünleşme Sorunu, 20. Yüzyılda Asya Ülkele-
rindeki Etnokültürel Süreçler içinde, Editör: Its R. Moscow, 1991, s. 54-28.
- 2- Bkz. Dresch P. Tribes, Government, and History in Yemen, Oxford, 1989; Korotayev A.V.,
Beylikten Aşirete? Son İki Bin Yılda Kuzeydoğu Yemen Siyasal Sistemlerinin Evriminde
Bazı Eğilimler, Etnograficheskoe obozrenie 2, 1996, s. 81-91; Korotayev A. V., Social History
of Yemen, Moskova, 2006.
- 3- Serebrov S., Yemen'de Devrim ve Çatışma, 21.Yüzyıl Çatışma ve Savaşları. Ortadoğu ve
Kuzey Afrika içinde, Editör: Naumkin V. ve Malysheva D., Moskova, 2015, s. 281.
- 4- 1962 devrimi monarşiyi yıktı ancak toplumun kadim aşiret yapısını tamamen yok
etmedi. Cumhuriyetçilerle monarşi yanlıları arasındaki iç savaş 1970'e kadar sürdü ve aşiret
birliklerinin iktidar yapıları dahil toplumdaki hâkim konumlarını sağlamlaştırmalarına
neden oldu. Dahası kraliyet rejimi döneminde bu hâkim konum, iki aşiret ittifakı Haşid
va Bakil arasında bölünmüş durumdaydı fakat devrimden sonra yönetici aile Ahmarların
başlangıçta ve görece tutarlı bir şekilde cumhuriyet rejimini desteklerken Bakil aşiretler
birliğinin diğer Kuzeyli aşiretlerle birlikte iç savaş esnasında kararsız tutumlar sergilemesi
nedeniyle Haşid bu iki başlı aşiret sisteminin lideri konumuna yükseldi.
- 5- Bkz. Brandt M., The Irregulars of the Sa'ada War: "Colonel Sheikh's" and "Tribal Militias"
in Yemen's Huthi Conflict (2004-2010), Why Yemen Matters. A Society in Transition içinde,
Editör: Lackner H., Londra, 2014.
- 6- Bunun en çarpıcı kanıtı, Ahmar ailesinin Körfez monarşilerindeki şeyhlerin zenginliğiyle
mukayese edilebilecek ve Eylül 2014'te San'a'nın ele geçirilmesinden sonra Husiler
tarafından "kamulaştırılan" servetinin durumudur.
- 7- Bkz. Issaev L., Shishkina A., Syria and Yemen: Unfinished Revolutions. Moskova, 2012.
- 8- Bkz. Issaev L., Yemen'de Aşiret Devrimi, Neprikosovennyi Zapas 4, 2012, s. 178-187.
- 9- Serebrov S., Yemen'de Devrim ve Çatışma, 21.Yüzyıl Çatışma ve Savaşları içinde, Ortado-
ğu ve Kuzey Afrika, Editör: Naumkin V. ve Malysheva D., Moskova, 2015, s. 288.
- 10- Yemen nüfusunun Sünni (ve Zeydi) kesimlerinin etnik olarak Yemenlilerin bulunduğu
Asir, Cizan ve Necran topraklarını 1934'te [Suudi Arabistan'a] kaybetmenin hatıraları
nedeniyle Yemen nüfusunun çoğunluğu tarafından düşmanca bir öğreti olarak görülen
Vahhabiliğe geleneksel olarak güvenmediğini kaydetmek gerekir.
- 11- Salmoni B., Loidolt B., Wells M. Regime and Periphery in Northern Yemen: the Huthi
Phenomenon, Santa Monica, 2010, s. 64-66.
- 12- Bkz. Chelhod J. L'Organisation sociale au Yémen, L'Ethnographie 64, 1970, s. 61-86;
Dresch P. Tribes, Government, and History in Yemen, Oxford, 1989; Abu Ghanim F. Al-Bun-
yah al-Qabaliyyah fi 'l-Yaman Bayna 'l-Istirrar wa-'l-Taghayyur. Dimashq, 1985; Abu Gha-
nim, F. Al-Qabīlah wa-'l-Dawlah fi 'l-Yaman. Kahire, 1990; vom Bruck G. Réconciliation
Ambiguë: Une Perspective Anthropologique Sur le Concept de la Violence Légitime dans
L'imatam du Yémen, La violence et l'état: Formes et évolution d'un monopole içinde, Edi-
tör: LeRoy E. ve von Trotha, Paris, 1993, s. 103-85; Korotayev A.V. İki Sosyo-Ekolojik Kriz ve
Kuzeydoğu Yemen'deki Aşiret Örgütlenmesinin Doğuşu, Oriens 1996 ,6, s. 28-18.
- 13- Zeydi Seyyidlerin 1962 devriminden sonra atanan ve son derece etkisiz bir Haşidi ka-
bilesinden olan Ali Abdullah Salih için bu kadar tehdit arz etmediğini belirtmek gerekir.
- 14- Bkz. Weir S., A Clash of Fundamentalism. Wahhabism in Yemen', MER. The Arabian
Peninsula 27, 2015; Haykel B., Revival and Reform in Islam: The Legacy of Muhammad
al-Shawkani. Cambridge, 2003.

- 15- Baba Abdulmelik Husi ve Ensarullah hareketinin lideri.
- 16- Şii geleneğinde avamın taklit etmesi gereken dini lider.
- 17- Weir S., A Clash of Fundamentalism. Wahhabism in Yemen', MER. The Arabian Peninsula 27, 2015.
- 18- Daha sonra bu ifadeler "Ensarullah'ın" temel sloganı oldu.
- 19- Serebrov S., Yemen'de Devrim ve Çatışma, 21.Yüzyıl Çatışma ve Savaşları içinde, Ortadoğu ve Kuzey Afrika, Editör: Naumkin V. ve Malysheva D., Moskova, 2015, s. 295.
- 20- 1994'te San'a'daki Yemen hükümeti ile Aden'de Ali Salim Bid liderliğindeki Yemen Sosyalist Partisi arasında Güneylilerin yenilgisiyle sonuçlanan silahlı bir çatışma meydana geldi. İç savaş sırasında İslah partisinin liderleri Şeyh Zindani ve Şeyh Deylani Güney'de yaşayanlara karşı fetvalar yayınlamak üzere Kuzeylilerin kitlesel siyasi ve ekonomik hak ihlallerini ve sosyalistlerin devlet yönetiminden çıkarılmasını meşrulaştırdılar (bkz. Day S., Regionalism and Rebellion in Yemen. A Troubled National Union. Cambridge, 2012).
- 21- Yemen's Houthi seize national dialogue HQ, president insists group must leave Sanaa, Reuters, Erişim Tarihi: 5 Mart 2015, <http://www.reuters.com/article/2015/03/05/us-yemen-security-houthis-idUSKBN0M-11KX20150305>
- 22- Karar metinlerine Genel Halk Kongresi resmi sitesi üzerinden erişilebilir: www.ndc.ye
- 23- Çalıştayların konuşma metinleri ve raporları Genel Halk Kongresi resmi sitesinde yayınlanmaktadır: www.ndc.ye
- 24- Issaev L., Ozherelieva M. «Arap Sonbaharı»? Neprikosnovenny Zapas 3, 2014, s. 29-38.
- 25- Issaev L., Shishkina A., Syria and Yemen: Unfinished Revolutions. Moskova, 2012.
- 26- Yemenis call for prosecuting former president // Middle East Monitor, Erişim Tarihi: 16.09.2013. URL: <https://www.middleeastmonitor.com/news/middle-east/7384-yemenis-call-for-prosecuting-former-president>
- 27- Serebrov S., Yemeni dead-end: causes, threats, exit scenarios. Moskova, 2017. s.5.
- 28- Bkz. BM Güvenlik Konseyi'nin 14 Nisan 2015 tarihli ve 2216 sayılı Kararı, <https://daccess-ods.un.org/TMP/9385182.85751343.html>
- 29- Bkz. Korotayev A.V., İki Sosyo-Ekolojik Kriz ve Kuzeydoğu Yemen'deki Aşiret Örgütlenmesinin Doğuşu, Oriens 6, 1996, s. 18-28.
- 30- Bkz. Serebrov S., Yemen: national Dialogue and Problem of the South, Bulletin of the Institute for Oriental Studies of RAS 5, 2014, s. 1-20.
- 31- Yemen Cumhuriyeti Anayasası, <http://www.almotamar.net/22may/more.php?category=19>
- 32- Salih Samed 2016'dan 2018'e kadar Yüksek Siyaset Konseyi'nin başkanlığını yaptı.
- 33- Cumming-Bruce N. U.N. leader calls Yemen a "Ticking Bomb", amid delay in cease-fire talks // New York Times, 15 Haziran 2015.

YAZAR HAKKINDA

Leonid M. Issaev Siyasal Bilimler alanında doktora derecesine sahiptir. National Research University Higher School of Economics – Saint Petersburg’da Asya ve Afrika Çalışmaları Bölümünde Doçent olarak görev yapmaktadır. Kendisi National Research University Higher School of Economics’de Sosyo-politik İstikrarsızlaşma Risk Gözlem Laboratuvarının Başkan Yardımcısı olup Rus Bilimler Akademisi bünyesindeki Afrika Çalışmaları Enstitüsü’nde kıdemli araştırmacı olarak çalışmaktadır. Issaev, Rus Siyasal Bilimler Derneği Bilimsel Konseyi ile Rus Sosyoloji Topluluğu’nun bir üyesidir. İslam siyaset felsefesi ile Arap Dünyası siyasal sistemleri ve siyasal süreçleri üzerine dersler vermektedir.

AL SHARQ FORUM HAKKINDA

Al Sharq Forum; amacı, Şark bölgesi halklarının siyasal gelişimi, sosyal adalete kavuşması ve ekonomik refaha erişmesi için tarafsız araştırmalar yapıp buna dönük uzun vadeli stratejiler geliştirmek olan, bağımsız ve uluslararası bir kuruluştur. Al Sharq Forum bu hedefini; demokratik katılım ideali, bilinçli vatandaşlık, çok taraflı diyalog, sosyal adalet ve kamu yararını gözeten araştırmaları teşvik ederek gerçekleştirmektedir.

Adres: İstanbul Vizyon Park A1 Plaza Kat:6
No.:68 34197 Bahçelievler / İstanbul / Türkiye
Telefon: +902126031815
Faks: +902126031665
E-posta: info@sharqforum.org

sharqforum.org

 / SharqForum

 / Sharq-Forum

**الشرق
شمال**
ALSHARQ FORUM

Yemen: Bitmemiş Devrim

Yemen toplumunun 20. yüzyılın çalkantılı dönüşümleri sırasında henüz çözüme kavuşturulamamış temel sorunlarından biri, aşiret ve devlet yapılarının kaçınılmaz olarak bir egemenlik çatışmasına yol açan karşılıklı bağımlılık ilişkisiydi.

www.sharqforum.org